

آینده بین‌المللی سازی کلان‌شهرهای ایران مبتنی بر رقابت‌پذیری حکومت‌های محلی در جمهوری اسلامی ایران

سیدجلال‌الدین فرجی*

سیدجواد امینی**

مرجان جعفری نوذر***

مجید آرش****

چکیده

کلان‌شهرهای ایران به‌رغم مزیت‌های نسبی فراوان به علت فقدان رویکرد راهبردی و نگاه به آینده در حوزه مدیریت شهری و بی‌توجهی به نقش حکومت‌های محلی در ارتقای توان رقابتی، ضعف قابل توجهی در روند بین‌المللی شدن دارند. هرچند این روند به ساختار نهادی، اقتصادی و موقعیت ژئوپلیتیکی آنها بستگی دارد، اما بستر اصلی موفقیت و کارآمدی تا حد زیادی به سبک حکمرانی، میزان آزادی عمل، اختیارات و رقابت‌پذیری حکومت‌های محلی وابسته است.

تدوین استراتژی‌های بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرهای ایران هدف اصلی تحقیق است. روش تحقیق موردی-زمینه‌ای با رویکرد آمیخته است. داده‌ها به روش میدانی و ابزار مصاحبه و پرسشنامه گردآوری شد. با تحلیل مضمون، ۲۱۷ مضمون پایه، ۶۲ مضمون تفسیری و ۷ مضمون محوری استخراج و با تعیین فرصت‌ها و چالش‌ها، نقاط قوت و ضعف حکمرانی محلی در ارکان نهادی، اقتصادی و ژئوپلیتیکی؛ راهبردهای بهبود عملکرد رقابتی و افزایش نفوذ ژئوپلیتیکی در سطح بین‌الملل ارائه شد. یافته‌ها بیانگر غلبه نقاط ضعف حکومت‌های محلی بر نقاط قوت و تفوق فرصت‌های محیطی بر چالش‌ها است و با استفاده از فرصت‌ها، می‌توان تاحدودی بر نقاط ضعف حکومت‌های محلی فائق گردید.

واژه‌های کلیدی: آینده، حکومت‌های محلی، مدیریت شهری، حکمرانی محلی، کلان‌شهرها، بین‌المللی‌سازی

---

* استادیار گروه مدیریت دولتی (شهری)، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران F.jalalfaraji@yahoo.com

** استادیار گروه مدیریت راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

Sjamini20@gmail.com

*** کارشناس ارشد مدیریت شهری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران Marjan.jafarinozar@gmail.com

**** دکترای مدیریت آموزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران Majidarash100@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۶/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۴/۱۹

فصلنامه راهبرد، سال بیست‌ونهم، شماره نودوپنج، تابستان ۱۳۹۹، صص ۱۶۱-۱۳۵

مقدمه

با افزایش ارتباطات و تعاملات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی؛ عرصه رقابتی گسترده‌ای میان کلان‌شهرها شکل گرفته است. سطح رقابت از مقیاس محلی تا ملی، منطقه‌ای و جهانی متغیر بوده و در حال افزایش است و رابطه‌ای مستقیم با قدرت آن‌ها دارد، به هر میزان قدرت یک شهر یا نیرو و عنصر شهری بیشتر باشد، مقیاس رقابت و تاثیرگذاری آن بیشتر است. هاروی در اهمیت مناطق شهری و کلان‌شهرها، آن‌ها را ماشین سیاسی قدرتمندی می‌داند که قادر به جمع‌آوری آرا و سایر اشکال و منابع قدرت نظیر قدرت اقتصادی، فرهنگی و نوآوری به‌عنوان ابزار سلطه بر دیگر مناطق شهری هستند و رقابت میان آنها را مبارزه ژئوپلیتیکی قلمداد کرده است. ژئوپلیتیک شهری استفاده و بهره‌برداری از منابع جغرافیایی قدرت موجود در شهرها و حوزه نفوذ آن‌ها جهت دستیابی به اهداف مشخص در مناسبات محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی است (Graham, 2004) و (جان‌پرور و قربانی، ۱۳۹۷) بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها را می‌توان براساس بعد رقابت‌پذیری شهرها با تاکید بر شاخص‌های (نهادی، اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی) و بعد ژئوپلیتیکی (موقعیت جغرافیایی، وسعت، جمعیت و نیروی انسانی متخصص و بالا، منابع طبیعی و استراتژیک و ارتباط آن‌ها با سیاست خارجی و داخلی) مورد بررسی قرار داد (حسین پور، ۱۳۹۲).

در نظام رقابت جهانی هرکلان‌شهر بسته به وزن ژئوپلیتیکی و کارآمدی شاخص‌های نهادی، اقتصادی یا فرهنگی-اجتماعی تلاش دارد حوزه نفوذ و قلمرو تاثیرگذاری و منزلت رقابتی خود را تقویت و جایگاه اش را در نظام

بین‌المللی ارتقا ببخشد که موفقیت آن تحت‌تأثیر عملکرد حکومت‌های محلی در سطوح ملی و فراملی است. حکومت محلی یا نظام سیاسی اداره شهرها تداعی‌کننده فرآیند انتقال صلاحیت‌های دولت و منابع مربوطه به واحدهای محلی هستند و دورنمای آن استقلال حقوقی نهادهای محلی در راستای تمرکززدایی و تحقق مشارکت عمومی در مدیریت امور شهری است که از عملکردهای مختلفی در بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها برخوردارند و از کشوری به کشوری دیگر متفاوت هستند (اسماعیل‌زاده و دیگران، ۱۳۹۵). این امر از یک‌سو به نوع و میزان استقلال، قدرت و اختیار حکومت‌های محلی در اداره امور خود و آزادی عمل آن‌ها در برقراری تعاملات و روابط بین‌المللی و از سوی دیگر به میزان خلاقیت مدیران محلی و سطح تفکر آن‌ها در مواجهه با دنیای پیش رو بستگی دارد. چگونگی تفویض اختیار و انتقال قدرت به سطوح محلی می‌تواند در حوزه رقابت‌پذیری کشورها و به‌ویژه کشورهای در حال توسعه در زمینه دیپلماسی، ارتباطات بین‌المللی و همچنین وضعیت جغرافیای سیاسی آن‌ها نقش مؤثری داشته باشد. توجه به ابعاد رقابتی بین‌شهری به‌عنوان یکی از اهداف و تدابیر سیاسی جدید حکومت‌ها برای تبدیل شهرها به یک شهر جهانی یا جهان‌شهر موفق، باعث واگذاری اختیارات بیشتر به مدیران شهری شده است (Taylor, 2010) و دولت‌ها از تمرکزگرایی سنتی به سمت تراکم زدایی و تمرکززدایی مدرن سوق پیدا کرده‌اند و آن را به‌نوعی حرکت به سمت حکمرانی محلی یعنی واگذاری بخشی از اقتدار حکومت مرکزی به ساختارهای مردمی و محلی، می‌دانند.

شاکله حکمرانی محلی و ساختار حکومت محلی کلان‌شهرها در ایران، علی‌رغم برخوردار بودن از پتانسیل‌ها و مزیت‌های رقابتی بالا، از زیرساخت‌های مناسب و استقلال عمل کافی در حوزه‌های مالی، سیاسی و نهادی جهت اداره امور خود برخوردار نبوده و سطح و دامنه نفوذ ژئوپلیتیکی این کلان‌شهرها را در سطوح بین‌المللی تا حد زیادی تحت‌الشعاع قرار داده است. کلان‌شهرهایی چون تهران، اصفهان، مشهد و تبریز که از جایگاه برجسته‌ای در سطح کشور برخوردار هستند نیز رویکرد قابل‌قبولی در سطح بین‌المللی از خود نشان نداده‌اند. شاید

عمده عملکرد منحصر به انعقاد قراردادهای همکار یا خواهر خواندگی با برخی از کلان‌شهرها و حضور در برخی نشست‌های بین‌المللی باشد. از حیث اثرگذاری و قابلیت جذب سرمایه‌های بین‌المللی و زمینه‌سازی برای ورود به عرصه رقابتی در بین کلان‌شهرهای دنیا ضعف دارند و این تا حدی میزان نفوذ ژئوپلیتیکی کلان‌شهرها را تحت تأثیر قرار داده است. این مقاله با آینده‌اندیشی و هدف شناسایی فرصت‌ها، چالش‌ها، قوت‌ها و ضعف‌های فرایند بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرهای ایران به بررسی ابعاد و قابلیت‌های حکمرانی محلی پرداخته است و راهبردهای ارتقای توان رقابت‌پذیری کلان‌شهرها در سطح بین‌المللی را ارائه می‌نماید.

۱. پیشینه و ادبیات تحقیق

در عصر کنونی که به قرن شهرها شهرت یافته، ضرورت حضور در عرصه‌های ملی و فراملی برای هریک از شهرها به یک امر مهم و حیات‌بخش تبدیل شده است (Faraji et al., 2019). عصری که در آن پیوند بین فضا و مکان تحقق یافته و به عصر فشردگی زمان و مکان شهرت یافته است (Warf, 2007). ورود به عرصه‌های جهانی و گام برداشتن در مسیر جهانی شدن برای هر شهر و مکانی به یک دغدغه مهم تبدیل شده است و خط مشی‌های دقیقی را طلب می‌کند (Schwab, 2019). گاه دیپلماسی شهری و خواهرخواندگی کلان‌شهرها و زمانی ژئوپلیتیک شهری یا بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها مورد همت قرار می‌گیرد (Pluijm and Melissen, 2007). حضور در فضای رقابتی موجود در عرصه بین‌الملل برای هریک از شهرها و کلان‌شهرها نیازمند اتخاذ استراتژی‌های روشن و دقیق از طرف حکومت‌های محلی و مدیران آنهاست. قابلیت و توانمندی حکومت‌های محلی در ابعاد نهادی، اقتصادی، ژئوپلیتیکی و مانند آن می‌تواند نقش مهمی در توسعه و ارتقای جایگاه رقابت‌پذیری کلان‌شهرها در سطوح ملی و فراملی داشته باشد. در سطوح بین‌المللی شهرهایی به موفقیت دست می‌یابند که با پایبندی به اصول ملی تاحدی از استقلال لازم در اداره امور محلی خود در ابعاد داخلی و خارجی برخوردار باشند و بتوانند در عرصه رقابت‌های ملی و فراملی نقش بازی کنند و

این امر بدون بهره‌مندی از راهبردهای مدیریتی لازم امکان‌پذیر نیست (نجاتی حسینی، ۱۳۹۰). در مطالعات انجام‌گرفته به مسئله بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها و نقش حکومت‌های محلی در آنها کمتر پرداخته و بیشتر به دیپلماسی شهری رجوع شده است و ظرفیت حکمرانی محلی در بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها در عرصه رقابت‌پذیری تاحدی مغفول مانده است. مسئله‌ای که در این تحقیق به آن توجه و تاکید شده و این مقاله را نسبت به مطالعه پیشین متمایز می‌سازد. حوزه‌های مهمی که در جهش رقابتی شهرها در سطوح جهانی نقش برجسته‌ای ایفا می‌کنند و می‌توانند ابعاد ژئوپلیتیکی و دامنه نفوذ کلان‌شهرها را ارتقا دهند، رکن نهادی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و مانند آن است. در این ارتباط، نهادها می‌توانند فعالیت‌های مولد در جامعه را پیش برده و رقابت را افزایش دهند. ضرورت توجه به این موضوع تاحدی است که باعث شده، برخی محققین رکن نهادی را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین پارامترهای موثر در عرصه رقابت‌پذیری بین‌المللی قلمداد و به استخراج شاخص‌های آن اقدام کنند (توکلی و ماه بانویی، ۱۳۹۲). در کنار این پژوهش می‌توان به مطالعه دیگری اشاره داشت که کارآمدی نهادها و رشد اقتصادی شهرها را در گروهی کارایی حکومت‌های محلی و حکمرانی آنها دانسته است و با مقایسه اطلاعات اقتصادی ۱۰۱ کشور که به سه گروه توسعه‌یافته، تازه صنعتی شده و در حال توسعه تقسیم شده‌اند، دریافته است که کشورهایی که نهادهای تنظیم‌گری و کیفیت حکمرانی آنها بهتر بوده است، قدرت رقابت‌پذیری اقتصادی بالایی داشته‌اند و شاهد توسعه در فضای رقابتی در عرصه ملی و بین‌المللی بوده‌اند (شاه‌آبادی و پورجوان، ۱۳۸۹). در مطالعه دیگری رقابت را از مفاهیم کلیدی در ژئوپلیتیک شهری دانسته و به بازتاب‌های فضایی رقابت عناصر شهری در مقیاس‌های ملی و محلی پرداخته و جایگاه آن را در سطح فراملی تشریح کرده است (احمدی‌پور و میرزائی‌تبار، ۱۳۹۷).

بنابراین با نگاهی به مطالعات پیشین غفلت نسبت به نقش حکومت‌های محلی در بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها به‌خوبی مشهود است. در ادامه به‌منظور روشن‌تر شدن مفاهیم کلیدی پژوهش به تشریح هر یک از مفاهیم اصلی پرداخته می‌شود.

۱-۱. بین‌المللی سازی

بین‌المللی‌سازی موبد نقش و جایگاه یک پدیده در سطحی فراملی است. یعنی برجسته‌سازی آن در سطحی فراملی و افزایش دامنه نفوذ و اثربخشی آن و ارتقای جایگاه یک کلان‌شهر در سطحی فراتر از سطح ملی است. از این رو یک کلان‌شهر ابتدا باید خود را نسبت به کلان‌شهرهای ملی ارتقا داده سپس وارد عرصه رقابت با کلان‌شهرهای کشورهای پیرامونی خود شود تا بتواند میزان تاثیرگذاری خود در حوزه‌های پیرامونی را افزایش دهد و به‌عنوان یک نقطه مرکزی شناخته‌شده و به خدمات‌دهی به آن محدوده جغرافیایی اقدام کند. در گام بعدی آرام‌آرام سطح خدمات‌دهی خود را افزایش داده و محدوده جغرافیایی گسترده‌تری را تحت‌الشعاع قرار دهد و به منطقه‌ای فراتر از محیط پیرامونی خود خدمات ارائه دهد تا نهایتاً به یک شهر جهانی ختم شود و از این طریق نوعی نفوذ ژئوپلیتیکی پیدا کند. درواقع نقطه نهایی بین‌المللی شدن، تبدیل شدن یک شهر به جهان‌شهر و این امر نیازمند اتخاذ تدابیر و راهبردهای لازم برای رسیدن به این مهم است (Viltard et al, 2017).

۲-۱. حکومت‌های محلی

در علوم شهری، مجموعه شهرداری و شورای شهر را حکومت محلی^۱ می‌خوانند و در حکومت‌های ایالتی با نظام‌های فدرالیده مانند آمریکا و آلمان، دولت محلی^۲ خوانده می‌شود (Hafeznia, 2008:3) پاسیونه دولت محلی را شامل مجموعه‌ای از موسسات محلی حکومت مرکزی، موسسات قضایی محلی و همچنین سازمان‌های عمومی محلی غیردولتی می‌داند که سرپرستی روابط اجتماعی سطح زیر ملی را برعهده دارند (Pacione, 2005:921). حکومت‌های محلی مجموعه‌ای از موسسات و سازمان‌هایی هستند که جوامع بشری از قدیم برای اداره امور محلی خود ایجاد کرده‌اند. دولت محلی به موسسات یا سازمان‌های خاصی که به‌وسیله قانون اساسی ملی (برزیل، دانمارک، فرانسه، هند، ایتالیا، ژاپن، سوئد و ایران)، قانون اساسی

1. local government

2. Local state

ایالتی (استرالیا و آمریکا)، قوانین عادی بالاتر از سطح دولت مرکزی (نیوزلند، انگلستان و اکثر کشورها)، قانون دولتی یا ایالتی (کانادا و پاکستان) و دستورالعمل اجرایی (چین) اداره می‌شوند؛ اشاره دارد که برای ارائه طیف وسیعی از خدمات مشخص شده به یک منطقه نسبتاً کوچک از لحاظ جغرافیایی به وجود آمده‌اند (آبیار و دیگران، ۱۳۹۶). مدیریت شهری را می‌توان به‌نوعی حکومت محلی دانست که هم از قوه مقننه محلی (شوراهای اسلامی) و هم قوه مجریه محلی (شهرداری) برخوردار است. مدیریت شهری از کنترل دولت مرکزی آزاد نیستند، اما نیازمند سطح قابل‌قبولی از اختیارات هستند تا بتوانند رسالت وجودی خویش را انجام داده و از این طریق قدرت رقابت جهانی خود را ارتقا بخشند (مقیمی، ۱۳۸۲ و برک پور و اسدی، ۱۳۸۸). برخی محققین با توجه به اصول و مبانی حاکم بر کشورها به‌طور کل سازمان‌ها یا دولت‌های محلی را به دو دسته اصلی به شرح زیر تقسیم‌بندی کرده‌اند:

- ۱) سازمان‌های محلی انتصابی: به‌وسیله حکومت مرکزی منصوب می‌شوند و مجری سیاست‌های حکومت مرکزی هستند و مردم در انتخاب آن‌ها هیچ‌گونه دخالتی ندارند (در ایران شامل استانداران، فرمانداران و بخشداران).
- ۲) سازمان‌های محلی انتخابی: مستقیم به‌وسیله مردم محل انتخاب می‌شوند و در انتخاب آن‌ها حکومت مرکزی دخالتی نمی‌کند (شوراهای اسلامی روستا و شهر). در کشورهای فدرال عمده سازمان‌های محلی انتخابی هستند ولی در کشورهای تک‌ساخت، انتصابی یا انتخابی بودن سازمان محلی، بستگی به سیاست‌های تراکم‌زدایی و تمرکززدایی در آن کشورها دارد (مقیمی، ۱۳۷۷: ۵).

۱-۳. کلان‌شهرها^(۱)

این اصطلاح ریشه یونانی داشته و پاتریک گدس برای اولین بار آن را در مورد مسائل شهری به‌کاربرده و پس از او لوئیس مامفورد آن را مورد استفاده و واکاوی قرار داد. این اصطلاح به معنای شهر بسیار بزرگ با گستره وسیع شهری است و نواحی و آبادی‌های اطراف شهرها را تحت نفوذ خود درمی‌آورد و به‌نوعی آن‌ها را به خود وابسته می‌کند (پورشکیبایی، ۱۳۸۹: ۱۱۷). مناطقی هستند که به‌عنوان یک

هسته جمعیتی و در کنار آن یک منطقه سیاسی و اقتصادی ویژه شناخته می‌شوند (Mark et al, 2008) و باید به عنوان مکان‌ها و موقعیت‌هایی به حساب آورد که از طریق آن‌ها مناطق وسیعی از جهان به فضای انباشت جهانی سرمایه می‌پیوندند. به همین دلیل امروزه جهان‌شهرها به عنوان کانون‌های نوظهور قدرت تجلی می‌یابند و به شدت با یکدیگر در رقابت به سر می‌برند. شهری را می‌توان جهانی و بین‌المللی معرفی کرد که به عنوان پایگاه تولید اقتصاد اطلاعاتی در فضای جریان‌ها نقشی را ایفا کند (Sassen, 2006). کلان‌شهرها سیستمی پیچیده از روابط، ساختارها و تعاملات گروه‌های انسانی، با سیستم‌های مالی و حکومتی مهم هستند که نقش قابل توجهی در سطوح بین‌المللی دارند. این باعث شده که امروزه رقابتی تنگاتنگ بین کلان‌شهرهای جهان برای کسب جایگاهی برتر در کسب سرمایه، دانش و نیروی انسانی خبره از سراسر جهان وجود داشته باشد (رفیعیان و فرحزاد، ۱۳۹۴).

۲. محیط نهادی و رقابت پذیری

چارچوبی قانونی و اجرایی که در آن افراد، شرکت‌ها و دولت‌ها به منظور ایجاد درآمد و ثروت با یکدیگر تعامل دارند و تابعی از رفتار و کارایی ذی‌نفعان بخش خصوصی و دولتی است. چارچوب حقوقی و اجرایی که افراد، بنگاه‌ها و دولت‌ها در آن با یکدیگر تعامل دارند نقش قابل توجهی در رقابت‌پذیری و رشد کشورها داشته (دلبری، ۱۳۹۳) و به دلیل داشتن سازوکار قدرت و کنترل دیگر ابعاد حیاتی مؤثر در توسعه و رشد شهری، از اهمیتی ویژه برخوردارند (کمانرودی کجوری و دیگران، ۱۳۸۹). شاخص رقابت‌پذیری جهانی رکن نهادها از طریق زیر شاخص‌هایی بررسی می‌شود که در گزارش منتشر شده از سوی مجمع جهانی اقتصاد، رتبه ایران در هر کدام از این زیرشاخص‌ها به ترتیب در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. شاخص‌های رقابت‌پذیری جهانی رکن نهادها (<https://www.imd.org>)

رتبه میان ۱۳۷ کشور	امتیاز/میزان و وضعیت تغییر نسبت به گزارش قبلی	زیرشاخص‌های رقابت‌پذیری جهانی
۸۵	۳٫۷	رکن نهادها
۱۰۰	۳٫۸	حقوق مالکیت اموال
۱۰۷	۳٫۵	حمایت از مالکیت فکری
۶۸	۳٫۵	سوءاستفاده از منابع عمومی

۳,۴	۴۹	اعتماد عمومی به سیاست‌مداران
۳,۶	۸۳	رشوه‌خواری و پرداخت‌های خارج از قاعده
۳,۶	۸۱	استقلال قوه قضاییه
۳,۶	۴۶	نقش روابط در تصمیم‌گیری مقامات دولتی
۳,۷	۴۵	کارایی مخارج دولت
۳,۳	۸۳	دست‌وپا گیر بودن و بار مقررات دولتی
۳,۵	۷۶	کارآمدی چارچوب قانونی برای حل و فصل دعوی
۳,۱	۸۱	کارآمدی چارچوب قانونی برای به چالش کشیدن مقررات
۳,۵	۱۰۵	شفافیت در سیاست‌گذاری دولت
۴,۷	۹۶	هزینه‌های تروریسم بر کسب‌وکار
۴,۴	۷۴	هزینه‌های خشونت و خلافت‌کاری بر کسب‌وکار
۴,۳	۹۱	جرایم سازمان‌یافته (مانند اخاذی و باج‌گیری به شیوه مافیایی)
۴,۴	۷۱	قابل اعتماد بودن خدمات پلیس
۳,۷	۷۸	اخلاق کسب‌وکار
۳,۷	۱۱۸	استانداردهای قوی حسابداری و تهیه گزارش‌های مالی
۴	۱۲۵	اثر بخشی سهام‌داران و هیئت‌مدیره شرکت‌ها
۳,۶	۱۱۰	حمایت از منافع سهام‌داران اقلیت
۳,۵	۱۲۷	حمایت از سرمایه‌گذاران

نهادهای خصوصی و عمومی تعیین‌کننده انگیزه‌ها و محدودیت‌های اقتصادی بوده و بخشی از علل موفقیت یا ناکامی فرآیند توسعه در کشورهای مختلف را توضیح می‌دهند. نهادها با شکل دادن ساختار انگیزشی می‌توانند فعالیت‌های مولد را در جامعه پیش برده یا مانعی بر سر راه آن باشند. اختلاف بسیاری که در ماهیت و عملکرد نهادها بین کشورهای مختلف وجود دارد، یکی از علل بسیار مهم تفاوت در سطوح توسعه یافتگی کشورهاست (شهیکی تاش و دیگران، ۱۳۹۴: ۱۶۸). دیوان‌سالاری افراطی و مقررات دست‌وپاگیر، قوانین بیش‌ازحد، فساد، عدم صداقت در قراردادهای دولتی، فقدان شفافیت و اعتماد و وابستگی سیاسی در نظام قضایی، هزینه‌های اقتصادی زیادی را بر شرکت‌ها تحمیل می‌کند و فرآیند توسعه اقتصادی را کند می‌سازد (توکلی و ماه بانویی، ۱۳۹۲) در نتیجه این روند عملکرد نهادها و محیط اقتصادی شهرها را تحت‌تاثیر قرار داده و از کارایی آن می‌کاهد.

۳. محیط اقتصادی و شاخص‌های آن

اقتصاد شهری و سازوکار حاکم بر دخل و خرج کلانشهرها طی سالیان اخیر مورد توجه بیشتری قرار گرفته است. در همین ارتباط پروفیسور کانتینگ رقابت‌پذیری شهری را شایستگی یک شهر در جمع‌آوری، جذب و تبدیل منابع به توسعه

محلی می‌داند و پروفیسور شای از چین آن را ایجاد ثروت و ارزش‌آفرینی در بازار داخلی و خارجی نسبت به سایر شهرها معرفی کرده است (خواجه‌وی، ۱۳۸۹: ۶۳). به‌منظور بررسی محیط اقتصادی شهرها، توجه به فضای باز یا بسته اقتصادی در سطح ملی و فراملی نقش قابل توجهی دارد و با استفاده از شاخص‌هایی تحت‌عنوان شاخص‌های رشد شناخته می‌شود. وضعیت ایران در جدول (۲) نمایش داده شده است.

جدول ۲. مهم‌ترین شاخص‌های مورد توجه در بررسی محیط اقتصادی کلان

گزارش ۲۰۱۷-۲۰۱۸		محیط اقتصادی کلان
رتبه میان ۱۳۷ کشور	امتیاز/میزان و وضعیت تغییر نسبت به گزارش قبلی	
۶۸	-۲۸	توازن بودجه دولت (بر اساس درصد از تولید ناخالص داخلی)
۷	۳،۴	نرخ پس‌انداز ناخالص ملی (بر اساس درصد تولید ناخالص داخلی)
۱۲۱	۸،۹	تورم (بر اساس درصد تغییر سالانه)
۳۷	۳،۵	بدهی عمومی دولت (بر اساس درصد از تولید ناخالص داخلی)

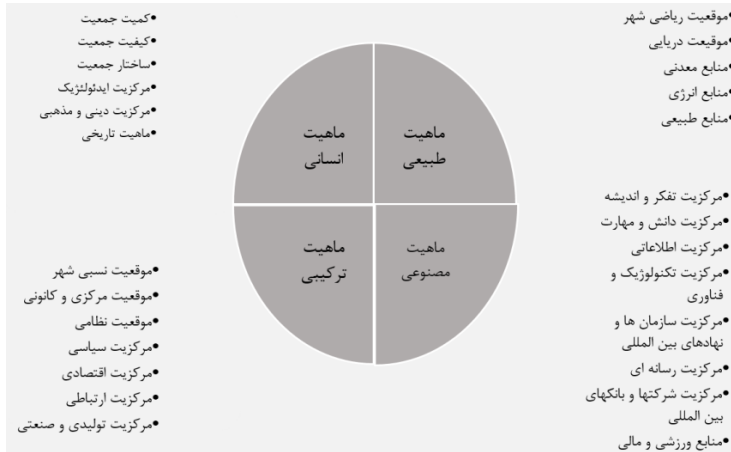
ثبات محیط اقتصادی کلان برای فعالیت بنگاه‌ها حائز اهمیت است و در تعیین درجه رقابت‌پذیری کلی کشورها نقش دارد. هرچند ثبات اقتصاد کلان به‌تنهایی موجب افزایش بهره‌وری کشورها نمی‌شود، اما بی‌ثباتی آن نیز به اقتصاد کلان و خرد آسیب می‌رساند (دلبری، ۱۳۹۳).

۴. ژئوپلیتیک شهری و شاخص‌های آن

ارزش جغرافیایی در ایجاد قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی نقش اساسی دارند. این ارزش‌ها در مجموعه‌های کلی شامل مکان و فضای جغرافیایی، الگوهای فضایی و انسان‌ها قرار دارند که مطلوبیت سیاسی پیدا و توجه بازیگران را به خود جلب می‌کنند، بار سیاسی به خود می‌گیرند و ماهیت ژئوپلیتیک می‌یابند (حافظ‌نیا، ۱۳۸۵). نقش ویژه جغرافیای سیاسی سازمان‌دهی سیاسی فضا در سطح محلی، ملی و منطقه‌ای است (میرحیدر، ۱۳۸۰). به هر میزان شهری منابع جغرافیایی قدرت را در خود جای دهد (به اقتضای موقعیت و پتانسیل‌های خود)، اهمیت و جایگاه‌اش در نظام بین‌المللی را ارتقا داده است. منابع جغرافیایی قدرت یا همان مولفه‌های ژئوپلیتیکی زمینه‌ساز ورود شهر به عرصه قدرت و رقابت و نقش‌آفرینی ملی و

فراملی است. مطابق شکل ۱ مولفه‌های ژئوپلیتیک شهری در چهار بعد مولفه‌های ژئوپلیتیکی با ماهیت طبیعی، مولفه‌های ژئوپلیتیکی با ماهیت انسانی، مولفه‌های ژئوپلیتیکی با ماهیت ترکیبی و مولفه‌های ژئوپلیتیکی با ماهیت مصنوعی قرار می‌گیرند (جان‌پرور و قربانی سپهر، ۱۳۹۷).

شکل ۱. مولفه‌های مهم ژئوپلیتیک شهری

منبع: (جان‌پرور و قربانی سپهر، ۱۳۹۷)

۵. رقابت‌پذیری و ژئوپلیتیک شهری

دو رکن مهم که در پیشروی و عملکرد موفق رقابتی کلان‌شهرها در راستای بین‌المللی شدن اثرگذار هستند را بایستی رکن نهادها و محیط اقتصادی دانست (توکلی و ماه بانویی، ۱۳۹۲). در کنار این ارکان، عامل دیگری که در فضای رقابت بین‌المللی نقش مهمی دارد جغرافیای سیاسی یا ژئوپلیتیک شهری است (جان‌پرور و قربانی سپهر، ۱۳۹۷). در فضای امروز شهرها، نیروهای فعال با اهداف سودمحورانه و اعمال حاکمیت؛ کنترل فضاها را شهری و کسب قدرت؛ در رقابت با یکدیگر دارند. این تلاش‌ها از سطح محلی یک شهر تا سطح ملی و سطح جهانی وجود دارد. برآیند این مسئله، شکل‌گیری فضایی رقابتی میان شهرها و کلان‌شهرهاست که بازتاب آن در چارچوب ژئوپلیتیک شهری مطرح می‌شود. بدین ترتیب ژئوپلیتیک شهری مبنای نظری خود را بر ماهیت قدرت و برآیند آن یعنی رقابت و پیامد آن را بر فضاها

شهری قرار داده است (احمدی‌پور و میرزایی تبار، ۱۳۹۷).

۶. ضرورت توجه به رقابت‌پذیری و بین‌المللی سازی کلان‌شهرها

جهان کنونی به عرصه‌ای برای رقابت‌های فراملی تبدیل شده و ضرورت توجه به مسائلی که بتوان شهرها را به آن سمت هدایت کرد امری راهبردی و مهم است. موقعیت منحصربه‌فرد ایران و تنوع ظرفیت‌ها و قابلیت‌های محیطی، از نظر ژئوپلیتیکی در منطقه غرب آسیا، فرصت‌های بالقوه مناسبی را برای حضور در عرصه بین‌الملل و رقابت‌پذیری کلان‌شهرها در سطح منطقه‌ای و حتی جهانی فراهم کرده است.

کلان‌شهرهای هر کشور به سبب نقش‌های ملی و فراملی که دارند یا در آینده خواهند یافت، همواره در تلاشند تا جایگاهی برتر نسبت به سایر رقبا پیدا کنند، چراکه در جهان کنونی، شرط موفقیت؛ بهره‌گیری مطلوب از فرصت‌ها، پتانسیل‌ها و رویارویی با چالش‌ها و محدودیت‌های پیش‌رو است (علی‌اکبری و دیگران، ۱۳۹۷). رقابت بین شهرها به یک اقدام مشترک برای کسب منابع از بخش‌های خصوصی و عمومی تبدیل شده است. حتی تخصیص منابع به‌وسیله حکومت مرکزی، در برخی کشورها، برمبنای رقابت موجود در بین شهرها صورت می‌پذیرد (Hall, 2005 & Chung, 2011). برخی این رقابت را نه در میان شهرها، بلکه در میان مسئولان و نهادهای شهری می‌بینند (هریس، ۲۰۰۷؛ کرگمان، ۱۹۹۶). وجود ساختارها و نهادهای منسجم و نظام‌مند به‌خوبی می‌تواند در افزایش سطح عملکردی شهرها و کلان‌شهرها موثر و کارآمد باشد. از این‌رو از محیط نهادی به‌عنوان اولین رکن «رقابت‌پذیری» یاد می‌شود که می‌تواند در بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها نقش برجسته‌ای داشته باشد و عملکرد سایر ارکان رقابت‌پذیر به‌ویژه ارکان اقتصادی را متاثر سازد. بدین ترتیب که کیفیت نهادها بر تصمیم‌های سرمایه‌گذاری و نحوه تولید تأثیر گذارد و نقش کلیدی در تحمیل هزینه‌ها و توزیع منافع حاصل از سیاست‌های توسعه و رشد جوامع ایفا کند (توکلی و ماه بانویی، ۱۳۹۲). کارآمدی نهادها در بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها تاحدی به کاهش نقش حکومت مرکزی و افزایش آزادی عمل و اختیار قانونی مدیریت محلی در اداره امور داخلی و خارجی خود با توجه به ظرفیت‌های اقتصادی، گردشگری و فرهنگی حوزه مدیریتی خود بستگی

دارد. مسئولان محلی می‌توانند با اتخاذ سیاست‌هایی که به ارتقای رقابت‌پذیری شهری در سطوح بین‌الملل منجر شود، به مسئولان و مدیران ملی در ارتقای رقابت‌پذیری ملی و بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها کمک کنند (کارگرسامانی و دیگران، ۱۳۹۳). نقش و عملکرد حکومت‌های محلی در بین‌المللی‌سازی شهرها در کشورهای مختلف دارای ابعاد متفاوتی است و می‌تواند ارکان نهادی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و ژئوپلیتیکی را تحت تأثیر قرار دهد و شهرها را از عرصه‌های بین‌المللی خارج و محاط در فضای ملی قرار دهد. در همین ارتباط سطح عملکردی دولت‌های محلی در ایران تحت تأثیر عوامل مختلف موجود در فضای کشور، عملکرد چندان قابل توجهی در راستای بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها و افزایش ابعاد رقابتی آن‌ها نداشته‌اند و این امر باعث شده که رویکرد موردنظر نسبت به جایگاه مدیریت شهری ایران در سطح بین‌الملل برای بسیاری از دولت‌ها و شرکت‌های بین‌المللی در هاله‌ای از ابهام باشد. حکمرانی ضعیف در کلان‌شهرها منجر به اتخاذ سیاست‌های ناصحیح اقتصادی و مداخله‌های نابجای دولت در بخش‌هایی از اقتصاد شده و ادامه این روند، تخریب فضای رقابتی و کاهش قدرت چانه‌زنی فعالان و بنگاه‌های اقتصادی و فضای داخلی و بین‌المللی را به دنبال داشته است و نفوذ ژئوپلیتیکی کلان‌شهرها را در عرصه فراملی به شدت تحت تأثیر قرار داده است (شاه‌آبادی و پورجوان، ۱۳۸۹). چراکه حکومت‌های محلی (مدیریت شهری) در ایران پیوندی همه‌جانبه با نظام سیاسی حاکم بر کشور دارد. براین اساس، ویژگی‌های نظام سیاسی مانند باز یا بسته بودن، متمرکز یا غیرمتمرکز بودن، بازتاب خود را در شهرها و مدیریت شهری نشان می‌دهد (کاظمیان و همکاران، ۱۳۹۲). بااین وجود هرگونه خط‌مشی‌های شهری مدیران برای ورود به عرصه بین‌الملل باید بتواند ملاحظات جهانی و محلی را به‌طورتوامان در نظر بگیرد و زمینه ورود شهرها و کلانشهرها را به این عرصه فراهم سازد (نجاتی حسینی، ۱۳۹۰).

۷. روش تحقیق

این پژوهش از نوع کاربردی و روش تحقیق موردی - زمینه‌ای با رویکرد آمیخته است. داده‌ها به روش میدانی و با ابزار مصاحبه و پرسشنامه گردآوری شد.

به منظور جمع‌آوری داده‌های لازم با استفاده از مطالعات اسنادی داده‌های اولیه جمع‌آوری و از طریق مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته داده‌های تکمیلی جمع‌آوری شده است. به روش گلوله برفی ۱۴ خبره (۸ خبره دانشگاهی و ۶ خبره اجرایی) شناسایی و مورد مصاحبه قرار گرفته‌اند. مصاحبه‌ها تا جایی ادامه پیدا کرد که اشباع نظری لازم حاصل شد. استخراج مضامین اولیه از گزاره‌های موجود در دستور کار قرار گرفت. استخراج مضامین در سه گام (پایه یا توصیفی، تفسیری یا سازمان‌دهنده و محوری یا فراگیر)، انجام شد. سپس با استفاده از نظر خبرگان فرصت‌ها و چالش‌ها، نقاط قوت و ضعف برای حکومت‌های محلی در بین‌المللی سازی کلان‌شهرها دسته‌بندی شد و با شناسایی فرصت‌ها و چالش‌ها، نقاط قوت و ضعف حکمرانی محلی کلان‌شهرهای ایران در ارکان نهادی، اقتصادی و ژئوپلیتیکی، راهبردهای حکومت‌های محلی به منظور بهبود عملکرد رقابتی آن‌ها و افزایش نفوذ ژئوپلیتیکی در سطح بین‌الملل ارائه شده است.

۸. تحلیل داده‌ها

نظام مدیریت شهری ایران به عنوان یک حکومت محلی، به سبب تمرکز در ساختار سیاسی-مدیریتی کشور نسبت به سیستم‌های فرادست و نظام‌های ملی و منطقه‌ای، دارای رابطه‌ای خطی-عمودی و یک‌سویه‌ای است که آن را به سوی مدیریتی منفعل سوق داده است. بنابراین با توجه به اهمیت نقش‌آفرینی کلان‌شهرهای ایران در عرصه بین‌الملل و در افق چشم انداز ۲۰ ساله کشور ضرورت ارائه راهبردهایی برای رسیدن به این هدف، نقشی مهم و کلیدی می‌تواند داشته باشد. لذا با توجه به مطالعات صورت گرفته و داده‌های به دست آمده و استفاده از نظر خبرگان سه بعد نهادی، اقتصادی و ژئوپلیتیکی به عنوان اساس طراحی راهبردهای پیش‌رو انتخاب شد. پس از اجرای مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته به منظور دستیابی به مضامینی که بتوان از آن‌ها در ارائه راهبردها استفاده کرد، نیازمند استفاده از روش‌های علمی و نظام‌مند بودیم که در این ارتباط در نهایت روش تحلیل مضمون (تم) به عنوان اساس اولیه تحقیق مورد توجه قرار گرفت. روش تحلیل مضمون خود را در سه مرحله کدگذاری توصیفی، کدگذاری تفسیری و یکپارچه‌سازی از بطن مصاحبه‌ها و

از طریق مضامین فراگیر، هویدا می‌سازد. در این تحقیق ابتدا ۲۱۷ مضمون پایه از محتوای مصاحبه‌ها به دست آمد. برخی مضامین دارای همپوشانی بوده و یا به‌نوعی تکراری به شمار می‌آمد در نتیجه ضرورت جمع‌آوری این کدها و نظام‌مندسازی آن‌ها اولویت می‌یافت. براین‌اساس در گام دوم، مضامین و مقوله‌هایی که از محوریت بالاتری برخوردار بودند، موردتوجه قرار گرفت که نهایتاً از بطن آن‌ها ۶۲ مضمون تفسیری (سازمان‌دهنده) و ۷ مضمون فراگیر (محوری) مطابق جدول ۳ شناسایی و استخراج شد. باتوجه به اینکه هدف نهایی این مقاله دستیابی به راهبردهای لازم برای بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها در عرصه رقابتی بوده است، این مقوله‌ها و مضامین به‌عنوان گزاره‌های مطلوب در بررسی‌های بعدی مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

جدول ۳. مضامین و مقوله‌های محوری استخراج‌شده از مصاحبه‌ها

فراگیر	مضامین تفسیری (سازمان دهنده)
نهادی و مدیریتی	<p>تعدد نهادهای مدیریتی در فضاهای شهری و کلان‌شهری عدم یکپارچگی در ساختار نظام مدیریتی حکومت‌های محلی فقدان ساختار و قوانین حکومت‌های محلی در زمینه دیپلماسی و روابط بین‌المللی کلان‌شهرها یکسان بودن مدل اداره امور شهر در تمام شهرها و کلان‌شهرهای کشور محدودیت قدرت تصمیم‌گیری در منافع عمومی محلی و اجرای آن فقدان انسجام کافی مدیریت شهری با سطوح فرودست و داخلی عملکرد منفعلانه شوراهای شهر در حوزه دیپلماسی شهری و گسترش همکاری‌های بین‌المللی عدم حضور فعال و برنامه‌ریزی‌شده شهرداری کلان‌شهرها در سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی عدم تفکیک مدیریت سیاسی از مدیریت تخصصی و سیاست‌زدگی وجود چارچوب‌های بوروکراتیک اداری رابطه یک‌سویه مدیریت شهری با سیستم‌های فرادست، ملی و منطقه‌ای مشارکت ناکافی افراد ذی‌نفع در امر تصمیم‌سازی و سیاست‌گذاری در طرح‌های شهری عدم برخورداری حکومت‌های محلی از بسترهای مناسب سیاسی، اجتماعی، مالی و حقوقی عدم هماهنگی و همکاری بین بخشی (محلی، ملی و فراملی) تغییر مداوم ساختار حکومت‌های محلی غیره بومی بودن ساختار حکومت‌های محلی عدم تخصص بخش زیادی از نیروی انسانی و کارگزاران حکومت‌های محلی شکل‌گیری ارتباط سیستمی بین نهادهای مرتبط با مدیریت شهری در مسیر حکمروایی خوب رو به افزایش بودن تخصص‌گرایی در مدیریت شهری در سطح حکومت‌های محلی شکل‌گیری شوراهای شهری و روستایی وجود سوابقی محدود از برخی سازوکارهای نهادی برای مدیریت فرا شهری (منطقه‌ای و استانی) وجود طرح‌های کلان‌بالاتر و نظام‌مند نمودن سازوکار آینده شهر (طرح مجموعه شهری) حضور برخی کلان‌شهرهای ایران در سازمان‌ها و نهادهای تخصصی بین‌المللی در حوزه توسعه شهری کمبود سیاست‌گذاری کلان و مشخص مدیریت شهری در حوزه همکاری با نهادهای فراملی فاصله زیاد نوع و ساختار مدیریت شهری با استانداردهای جهانی در بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها فقدان الگوی موردتوافق عام برای اداره مناطق کلان‌شهری در سطح جهان</p>

اقتصادی	<p>کمبود منابع مالی پایدار حکومت‌های محلی و وابستگی به دولت پتانسیل‌های اقتصادی بالای کلان‌شهرها بر اثر تنوع محیطی تجاری‌سازی تجارب مدیریتی در سطح بین‌المللی عدم بودجه‌ریزی لازم برای حضور در عرصه بین‌المللی ضعف حکومت‌های محلی در درآمدزایی عدم توجه به پتانسیل‌های درآمدی موجود در سطح بین‌الملل عدم شناخت مدیران شهری نسبت به عرصه درآمدزایی بین‌الملل وجود محصولات و صنایع دستی بومی به‌منظور معرفی و ارائه بیشتر به جهان وجود پتانسیل‌های تاریخی برخی از کلان‌شهرها برای جذب گردشگران خارجی کاهش نقش تصدی‌گری دولت در امور اقتصادی (خصوصی‌سازی) شکل‌گیری مناطق آزاد و فراهم شدن زمینه سرمایه‌گذاری بین‌المللی و کاهش بروکراسی اداری کمبود منابع مالی و درآمدهای پایدار کلان‌شهرها وابستگی شدید رقابت‌پذیری ایران به نفت و عدم قدرت دخل و تصرف حکومت‌های محلی در آن</p>
ژئوپلیتیکی	<p>رشد روزافزون جمعیت شهری و تعدد کلان‌شهرها پهنه جغرافیایی ایران و پراکندگی کلان‌شهرهای ایران در نقاط مختلف موقعیت ژئوپلیتیکی ویژه ایران در روابط منطقه‌ای و تأثیر شهرهای مرزی در حوزه‌های پیرامونی پتانسیل استفاده از موقعیت منطقه‌ای و اهمیت همسایه‌های مشترک‌المنافع حضور فعالانه برخی از شهرداری‌های ایران در سازمان‌های بین‌المللی در حوزه مدیریت شهری (مثل تهران در سازمان مترو پلیس و...) استقرار در محدوده جغرافیایی که کلان‌شهرهای پیرامونی از ضعف قابل توجهی برخوردارند موقعیت حساس امنیتی در خاورمیانه و ژئوپلیتیک شکننده آن و تأثیر بر حکومت‌های محلی</p>
فرهنگی	<p>غنا تاریخی وجود میراث فرهنگی غنی رشد بالای علمی نسبت به میانگین علمی مناطق پیرامونی وجود مراکز علمی-دانشگاهی متعدد در کلان‌شهرها</p>
نهادی و اقتصادی	<p>شکاف بین مردم و تصمیم‌گیران سیاسی و اقتصادی در مدیریت‌های ملی و محلی عدم استفاده مستمر و مفید از پتانسیل‌های منحصربه‌فرد تاریخی، اقلیمی، فرهنگی و منابع انرژی هر شهر و کلان‌شهر در رشد خودش عدم توجه به ایجاد و تقویت زیرساخت لازم جهت همکاری داوطلبانه و رسمی در سطح بین‌المللی تغییر مقیاس رقابت سرزمینی از سطح ملی به سطح شهری و منطقه‌ای تجارب مفید کسب‌شده سال‌های اخیر و ارائه آن به کلان‌شهرهای کشورهای همسایه</p>
نهادی و ژئوپلیتیکی	<p>تلیفات ضد ایرانی شدید چالش‌های سیاسی و روابط خارجی برخاسته از سطح ملی اثرات تخاصم آمریکا و تحریم‌ها بر عضویت و مشارکت فعال ایران در نهادهای حکمروایی جهانی روابط خواهرخواندگی برخی کلان‌شهرها با تعدادی از شهرهای جهان (مثلاً تهران با پکن، مسکو...) فراهم بودن امکان چانه‌زنی با نهادهای بین‌المللی در حوزه توسعه شهری</p>
اقتصادی، ژئوپلیتیکی	<p>اشاعه عامدانه ناسیونالیسم قومی و حمایت از جریان‌های افراطی قوم‌گرایی و ترس سرمایه‌گذاران خارجی از حضور در چنین فضایی ثبات بالای امنیتی منطقه‌ای که می‌تواند زمینه‌ساز جذب سرمایه بیشتری گردد وجود پتانسیل‌های قوی تاریخی، اقلیمی، فرهنگی و منابع انرژی در هر کلان‌شهر به‌منظور حضور و رقابت در عرصه فراملی (نهادی، اقتصادی، ژئوپلیتیکی)</p>

بعد از استخراج مضامین و دسته‌بندی آن‌ها، در این مرحله با استفاده از نظر خبرگان نقش حکومت‌های محلی در بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها با استفاده از کدهای استخراج‌شده مجدد مورد ارزیابی و امتیازدهی قرار گرفت. با توجه به ماهیت و محتوای کدهای استخراج‌شده در گام نخست آن‌ها براساس روش سوات در چهار

گروه نقاط (قوت، ضعف، فرصت و تهدید) دسته‌بندی شدند. در گام بعدی باتوجه به اهمیت این عوامل امتیازدهی شده‌اند. در واقع، در این مرحله متغیرهای اصلی تاثیرگذار بر حکومت‌های محلی (مدیریت شهری) باتوجه به میزان اهمیت هر مضمون و مقایسه این مضامین با یکدیگر، ضریب اهمیت بین صفر و یک به آن‌ها اختصاص داده شد. در گام نخست عوامل داخلی مورد ارزیابی قرار گرفته و به مولفه‌های مربوط به آن ضریب لازم داده شد. مقدار این ضرایب باید به‌گونه‌ای باشد که مجموع ضرایب مولفه‌ها که در ستون دوم جدول تنظیم شده است، یک باشد. در ستون سوم (نمره) باتوجه به معمولی یا عالی بودن قوت‌ها به ترتیب رتبه ۳ یا ۴ و به لحاظ جدی یا معمولی بودن ضعف‌ها به ترتیب رتبه ۱ یا ۲ اختصاص داده شده است.

جدول ۴. ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)

عوامل	ردیف	عوامل محیط داخلی	ضریب	نمره	نمره نهایی
نقاط قوت	S1	حضور فعالانه برخی از شهرداری‌های ایران در سازمان‌های بین‌المللی در حوزه مدیریت شهری (مثل تهران در سازمان مترو پلیس و...)	۰,۰۳	۳	۰,۰۹
	S2	شکل‌گیری ارتباط سیستمی بین نهادهای مرتبط با مدیریت شهری در مسیر حکمروایی خوب و مشارکتی	۰,۰۲	۴	۰,۰۸
	S3	رو به افزایش بودن تخصص‌گرایی در مدیریت شهری در سطح حکومت‌های محلی	۰,۰۱	۳	۰,۰۳
	S4	کاهش نقش تصدی‌گری دولت در امور اقتصادی (خصوصی‌سازی)	۰,۰۲	۳	۰,۰۶
	S5	وجود طرح‌های کلان‌بالادستی و نظام‌مند نمودن سازوکار آینده شهر (طرح مجموعه شهری، ...)	۰,۰۲	۴	۰,۰۸
	S6	شکل‌گیری مناطق آزاد و فراهم شدن زمینه سرمایه‌گذاری بین‌المللی و کاهش بروکراسی اداری در آن	۰,۰۲	۴	۰,۰۸
	S7	شکل‌گیری شوراهای شهری و روستایی با استقلال عملکردی بالاتر	۰,۰۲	۴	۰,۰۸
	S8	موقعیت استراتژیک ایران در منطقه خاورمیانه	۰,۰۲	۳	۰,۰۶
	S9	پهنه جغرافیایی و پراکندگی کلان‌شهرهای ایران در نقاط مختلف	۰,۰۱	۳	۰,۰۳
	S10	استقرار در یک محدوده جغرافیایی که کلان‌شهرهای پیرامونی از ضعف قابل توجهی برخوردار هستند	۰,۰۲	۳	۰,۰۶
	S11	وجود تجارب مفید کسب‌شده در طی سال‌های اخیر و ارائه آن به کلان‌شهرهای کشورهای همسایه	۰,۰۲	۳	۰,۰۶
	S12	ثبات بالای امنیتی در منطقه‌ای که بسیار شکننده است می‌تواند زمینه‌ساز جذب سرمایه بیشتری گردد	۰,۰۳	۴	۰,۱۲
	S13	وجود مراکز علمی-دانشگاهی متعدد در کلان‌شهرها و رشد	۰,۰۲	۴	۰,۰۸

			بالای علمی نسبت به میانگین منطقه‌ای و جهانی و توان جذب دانشجویان کشورهای پیرامونی		
۰,۰۶	۳	۰,۰۲	وجود پتانسیل‌های قوی تاریخی، اقلیمی، فرهنگی و منابع انرژی در هر شهر و کلان‌شهر به‌منظور حضور و رقابت در عرصه فراملی	S14	
۰,۰۸	۲	۰,۰۴	تعدد نهادهای مدیریتی در فضاهای شهری و عدم یکپارچگی در ساختار نظام مدیریتی حکومت‌های محلی	W1	نقاط ضعف
۰,۱۰	۲	۰,۰۵	فقدان ساختار سازمانی و قوانین مشخص حکومت‌های محلی در زمینه دیپلماسی شهری و روابط بین‌المللی کلان‌شهرها	W2	
۰,۰۳	۱	۰,۰۳	یکسان بودن مدل اداره امور شهر در تمام شهرها و کلان‌شهرهای	W3	
۰,۰۲	۲	۰,۰۱	محدودیت قدرت تصمیم‌گیری در منافع عمومی محلی و اجرای آن	W4	
۰,۰۶	۲	۰,۰۳	غیره بومی بودن ساختار حکومت‌های محلی	W5	
	۲	۰,۰۳	عدم بودجه‌ریزی لازم برای حضور در عرصه بین‌المللی	W6	
۰,۰۴	۲	۰,۰۲	ضعف حکومت‌های محلی در درآمدزایی	W7	
۰,۰۸	۲	۰,۰۵	عدم شناخت و توجه مدیران شهری نسبت به پتانسیل‌های درآمدزای موجود در سطح بین‌الملل	W8	
۰,۰۴	۲	۰,۰۲	فقدان انسجام کافی مدیریت شهری با سطوح فرودست و داخلی	W9	
۰,۰۶	۲	۰,۰۳	عملکرد منفعلانه شوراهای شهر در حوزه دیپلماسی شهری و گسترش همکاری‌های بین‌المللی	W10	
۰,۰۵	۱	۰,۰۵	عدم حضور فعال و برنامه‌ریزی‌شده نمایندگان شهرداری‌های کلان‌شهرها در سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی	W11	
۰,۰۲	۱	۰,۰۲	عدم تفکیک مدیریت سیاسی از مدیریت تخصصی	W12	
۰,۱۰	۲	۰,۰۵	کمبود منابع مالی پایدار حکومت‌های محلی و وابستگی به دولت	W13	
۰,۰۸	۲	۰,۰۴	وجود چارچوب‌های بوروکراتیک اداری	W14	
۰,۰۳	۱	۰,۰۳	رابطه یک‌سویه مدیریت شهری با سیستم‌های فرادست، ملی، منطقه‌ای	W15	
۰,۰۸	۲	۰,۰۴	مشارکت ناکافی افراد ذی‌نفع در امر تصمیم‌سازی و سیاست‌گذاری در طرح‌های شهری	W16	
۰,۰۴	۱	۰,۰۴	عدم برخورداری حکومت‌های محلی از بسترهای مناسب سیاسی، اجتماعی، مالی و حقوقی	W17	
۰,۱۲	۴	۰,۰۳	عدم هماهنگی و همکاری بین بخشی (محلی، ملی و فراملی)	W18	
۰,۰۶	۲	۰,۰۳	شکاف مردم و تصمیم‌گیران سیاسی و اقتصادی در مدیریت‌های ملی و محلی	W19	
۰,۰۴	۱	۰,۰۴	عدم توجه به ایجاد و تقویت زیرساخت لازم جهت همکاری‌های داوطلبانه و رسمی شهر با شهر در سطح بین‌المللی	W20	
۰,۰۳	۱	۰,۰۳	عدم تخصص بخش زیادی از کارگزاران حکومت‌های محلی	W21	
۰,۰۳	۱	۰,۰۳	عدم استفاده مستمر و مفید از پتانسیل‌های منحصربه‌فرد تاریخی، اقلیمی، فرهنگی و منابع انرژی هر شهر و کلان‌شهر در رشد خودش	W22	
۲,۳۱		۱=۱۰۰٪	جمع		

با نگاهی به جدول ۴ و براساس نتایج مصاحبه نمره به‌دست‌آمده از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی برابر ۲/۳۱ است، این عدد بیانگر آن است که ضعف‌های حکومت‌های محلی (مدیریت شهری) در بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها در عرصه‌های رقابتی بر نقاط قوت آن غلبه داشته است. بنابراین ضرورت توجه به نقاط ضعفی که به‌شدت حکومت‌های محلی را تحت‌تاثیر قرار داده است در رسیدن به هدف موردنظر مهم و حیاتی است. در کنار این موارد توجه به ماتریس ارزیابی عوامل خارجی در ارائه استراتژی‌های مناسب برای بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها در عرصه رقابت‌پذیری نقش مهمی خواهد داشت. براین‌اساس در جدول ۵ این امر موردتوجه و بررسی قرار گرفته است.

جدول ۵. ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)

ردیف	عوامل محیط بیرونی	ضریب	نمره	نمره نهایی	
۱ ۳ ۴	O1	غناى تاريخى و ميراث فرهنگى غنى در شهرها و کلان‌شهرهای ایران	۰.۰۳	۳	۰.۰۹
	O2	پتانسیل‌های اقتصادی بالای کلان‌شهرها بر اثر تنوع محیطی	۰.۰۳	۴	۰.۱۲
	O3	وجود فضاهای علمی و دانشگاهی با اساتید مجرب در کلان‌شهرها	۰.۰۳	۴	۰.۰۱
	O4	استقرار در یک محدوده جغرافیایی که کلان‌شهرهای پیرامونی از ضعف قابل‌توجهی برخوردار هستند	۰.۰۴	۴	۰.۱۶
	O5	وجود محصولات و صنایع‌دستی بومی به‌منظور معرفی بیشتر به جهان	۰.۰۳	۳	۰.۰۹
	O6	تجاری‌سازی تجارب مدیریتی به‌دست‌آمده در سطح بین‌المللی ()	۰.۰۱	۳	۰.۰۳
	O7	موقعیت ژئوپلیتیک و جایگاه ویژه ایران در روابط منطقه‌ای	۰.۰۴	۳	۰.۱۲
	O8	روابط خواهرخواندگی برخی از کلان‌شهرها با تعدادی از شهرهای جهان (مثلاً تهران با یکن، مسکو ...)	۰.۰۳	۴	۰.۱۲
	O9	حضور و همکاری تعدادی از کلان‌شهرهای ایران در سازمان‌ها و نهادهای تخصصی بین‌المللی در حوزه توسعه شهری	۰.۰۴	۳	۰.۱۲
	O10	فراهم بودن امکان چانه‌زنی با نهادهای بین‌المللی در حوزه توسعه شهری	۰.۰۲	۳	۰.۰۶
	O11	پتانسیل استفاده از موقعیت منطقه‌ای و اهمیت همسایه‌های مشترک‌المنافع	۰.۰۵	۴	۰.۲
	O12	تغییر مقیاس رقابت سرزمینی از سطح ملی به سطح شهری و منطقه‌ای	۰.۰۴	۴	۰.۱۶
	O13	وجود تجارب گسترده جهانی در حوزه مدیریت مناطق کلان‌شهری	۰.۰۳	۳	۰.۰۹
	O14	وجود پتانسیل‌های تاریخی برخی کلان‌شهرها برای جذب گردشگر خارجی	۰.۰۴	۴	۰.۱۶
	O15	رشد روزافزون جمعیت شهری و تعدد کلان‌شهرها	۰.۰۳	۳	۰.۰۹
۵ ۳ ۴	T1	چالش‌های سیاسی و روابط خارجی برخاسته از سطح ملی	۰.۰۶	۲	۰.۱۲
	T2	کمبود سیاست‌گذاری کلان و مشخص مدیریت شهری در حوزه همکاری با نهادهای فراملی	۰.۰۴	۲	۰.۰۸
	T3	تخاصم آمریکا و تحریم‌ها بر عضویت و مشارکت فعال ایران در نهادهای حکمروایی جهانی	۰.۰۵	۲	۰.۱۰
	T4	فاصله زیاد نوع و ساختار مدیریت شهری کلان‌شهرهای ایران با استانداردهای جهانی در بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها	۰.۰۶	۲	۰.۱۲
	T5	موقعیت حساس امنیتی در خاورمیانه و ژئوپلیتیک شکننده ایران و تأثیر بر	۰.۰۶	۲	۰.۱۲

حکومت‌های محلی				
۰,۰۵	۱	۰,۰۵	اشاعه عامدانه ناسیونالیسم قومی و حمایت از جریان‌های افراطی قوم‌گرایی و ترس سرمایه‌گذاران خارجی از حضور در چنین فضایی	T6
۰,۰۴	۱	۰,۰۴	فقدان الگوی مورد توافق عام برای اداره مناطق کلان‌شهری در سطح جهان	T7
۰,۱۲	۳	۰,۰۴	تبلیغات ضد ایرانی شدید	T8
۰,۱۰	۲	۰,۰۵	کمبود منابع مالی و درآمدهای پایدار کلان‌شهرها	T9
۰,۱۲	۲	۰,۰۶	وابستگی شدید قدرت رقابت‌پذیری ایران به نفت و عدم قدرت دخل و تصرف حکومت‌های محلی در آن	T10
۲,۷۱		۱=۱۰۰٪	جمع	

نتایج حاصل از ماتریس ارزیابی عوامل خارجی نمره ۲,۷۱ به دست آمده است که ($2/5 < 2/71$) نتیجه مویید آن است که فرصت‌های مربوط به ارتقا و تقویت زیرساخت‌های رقابت‌پذیری شهرها بر تهدیدات آن غلبه خواهد داشت

۹. ماتریس عوامل داخلی و خارجی

ماتریس استراتژی‌ها و اولویت‌های اجرایی، بخش‌های مختلف سیستم را به صورت نمودار در ۴ ناحیه جداگانه قرار می‌دهد (شکل ۲) و براساس استقرار داده‌ها در دو بعد اصلی شکل می‌گیرد:

۱. جمع امتیاز ماتریس ارزیابی عوامل داخلی که روی محور X ها نشان داده می‌شود؛ ۲. جمع امتیاز ماتریس ارزیابی عوامل خارجی که روی محور Y ها نشان داده می‌شود. در این ماتریس چنانچه موقعیت منطقه مورد مطالعه از نظر نمرات عوامل خارجی و داخلی در ناحیه اول نمودار باشد، استراتژی تهاجمی؛ اگر در ناحیه دوم باشد، استراتژی رقابتی؛ چنانچه در خانه سوم باشد، استراتژی محافظه‌کارانه و سرانجام اگر در ناحیه چهارم باشد، استراتژی تدافعی پیشنهاد می‌شود. با توجه به اینکه جمع امتیاز نهایی عوامل داخلی روی محور X ها ۲/۲۴ و جمع امتیاز به دست آمده از عوامل خارجی روی محور Y ها، ۲/۷۱ است، بنابراین موقعیت استراتژیک منطقه مورد مطالعه در ناحیه سوم نمودار تعیین می‌شود که متناسب با آن، استراتژی‌های محافظه‌کارانه (WO) انتخاب خواهند شد و در ماتریس برنامه‌ریزی کمی استراتژیک، استراتژی‌های این منطقه با ترکیبی از استراتژی‌های دو منطقه احتمالی آن (so و wt) قرار خواهند گرفت.

شکل ۲. ماتریس استراتژی‌ها و اولویت‌های اجرایی SWOT

۱۰. ارائه راهبردها بر اساس مدل SWOT

باتوجه به نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل SWOT، به‌منظور تقویت حکمرانی محلی جهت ارتقای قدرت رقابت‌پذیری کلان‌شهرهای ایران در عرصه بین‌المللی، راهبردهای زیر در جداول ۶، ۷، ۸ و ۹ ارائه می‌شود.

جدول ۶. راهبردهای (SO) برای بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها در عرصه رقابتی فراملی

<p>برنامه ریزی لازم جهت ایجاد روابط سیستمی بین نهادهای دخیل در مدیریت شهری به‌منظور تقویت عملکرد آنها، تلاش جهت افزایش امکان چانه‌زنی با نهادهای بین‌المللی در حوزه توسعه شهری با اتکاء به حضور فعالانه برخی شهرداری‌های ایران در نهادهای بین‌المللی در حوزه توسعه شهری</p> <p>توانمندسازی شوراهای شهر و روستا از طریق افزایش تعاملات و روابط مدیریت شهری با نهادهای بین‌المللی در حوزه مدیریت شهری و تبادلات دانش و تجربه</p> <p>بهره‌مندی از وجود روابط خواهرخواندگی به‌منظور افزایش تعاملات و روابط اقتصادی و تبادل تجربه و دانش جهت بهبود وضعیت حکومت‌های محلی</p> <p>تلاش جهت کاهش تصدی‌گری دولت و افزایش قدرت و اختیار مدیریت شهری با توجه به تغییر مقیاس رقابت از سطح ملی به سطح شهری و منطقه‌ای</p> <p>افزایش اختیارات کلان‌شهرها برای برقراری تعاملات بین‌المللی و استفاده از پتانسیل‌های تاریخی و فرهنگی خود به‌منظور جذب گردشگران خارجی و رقابت در عرصه بین‌المللی</p>	(SO)
---	------

جدول ۷. راهبردهای (ST) برای بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها در عرصه رقابتی فراملی

<p>حضور پر قدرت شهرداری‌های ایران در سازمان‌های بین‌المللی در حوزه مدیریت شهری</p> <p>افزایش منابع مالی و درآمدهای پایدار کلان‌شهرها با فراهم کردن زمینه‌های سرمایه‌گذاری بین‌المللی در کلان‌شهرها</p> <p>کاهش اثرات تخاصم آمریکا و تحریم‌ها بر عضویت و مشارکت فعال ایران در نهادهای حکمروایی جهانی با حضور پر قدرت و فعال شهرداری‌های ایران در سازمان‌های بین‌المللی</p> <p>کاهش وابستگی قدرت رقابت‌پذیری به نفت با ارتقا پتانسیل‌های رقابتی کلان‌شهرها (گردشگری، صنایع، محصولات، فرهنگ و ...)</p>	(ST)
---	------

جدول ۸. راهبردهای (WO) برای بین‌المللی سازی کلان‌شهرها در عرصه رقابتی فراملی

<p>ارتقاء عملکرد شوراهای شهر در دیپلماسی شهری و روابط بین‌الملل با اتکاء بر حضور تعدادی از کلان‌شهرها در سازمان‌ها و نهادهای تخصصی بین‌المللی</p> <p>بازنگری و تقویت ساختار مدیریت شهری از نظر دیپلماسی شهری و روابط بین‌الملل</p> <p>بهبود وضعیت مدیریت شهری و بسترهای سیاسی، اجتماعی، مالی و حقوقی آن‌ها با بهره‌گیری از تجارب گسترده جهانی در حوزه مدیریت کلان‌شهری</p> <p>اقتباس بومی از الگوهای مدیریت شهری موفق در کلان‌شهرهای دنیا جهت بهبود وضعیت تفرق، عدم انسجام و روابط یک‌سویه مدیریت شهری کلان‌شهرها با سیستم‌های فرادست و ملی</p> <p>افزایش همکاری کلان‌شهرهای کشور با کلان‌شهرهای جهانی به‌ویژه کلان‌شهرهای منطقه با اتکاء بر موقعیت و جایگاه ایران در کشورهای همسایه و روابط خواهرخواندگی با برخی کلان‌شهرها</p> <p>فراهم نمودن زمینه حضور فعال نمایندگان شهرداری‌های کلان‌شهرها در سازمان‌های بین‌المللی و نهادهای تخصصی مدیریت شهری</p> <p>فراهم کردن امکان مشارکت بین مردم و تصمیم‌گیران جهت توانمندسازی مدیریت شهری با بهره‌گیری از الگوهای دولت محلی در سطح جهانی</p> <p>به‌کارگیری الگوهای موفق مدیریت شهری جهت بهبود وضعیت حکمرانی کلان‌شهرهای ایران</p> <p>کاهش چارچوب‌های بوروکراتیک اداری و بهره‌مندی از امکان چانه‌زنی با نهادهای بین‌المللی</p> <p>فعال کردن دیپلماسی علمی در کنار دیپلماسی سیاسی برای جذب نخبگان سایر کشورها از طریق ارائه بورس‌هایی که از طرف مدیریت کلان‌شهر ارائه می‌گردد.</p>	(WO)
--	------

جدول ۹. راهبردهای (WT) برای بین‌المللی سازی کلان‌شهرها در عرصه رقابتی فراملی

<p>تقویت ساختار دیپلماسی شهری در مدیریت شهری و شوراهای روستایی و شهری</p> <p>توانمندسازی با سیاست‌گذاری کلان و مشخص مدیریت شهری در حوزه همکاری با نهادهای فراملی</p> <p>حضور قدرتمند و فعالیت مؤثر و کارآمد در معدود سازمان‌های بین‌المللی عضو، به‌منظور افزایش رقابت در عرصه بین‌المللی</p> <p>کاهش وابستگی شهرداری‌ها به دولت در تأمین منابع مالی و ایجاد زیرساخت‌های لازم برای درآمد پایدار کلان‌شهرها</p> <p>از طریق گسترش تعاملات و روابط اقتصادی با سایر کلان‌شهرهای جهانی</p> <p>سرمایه‌گذاری و تقویت بخش‌های گردشگری، صنایع و محصولات بومی کلان‌شهرها جهت رقابت در عرصه‌های بین‌المللی و کاهش وابستگی به نفت و دخالت دولت در امور حکومت‌های محلی</p> <p>استفاده از ایرانیان مقیم خارج جهت کاهش تأثیرات تبلیغات ضد ایرانی و تأثیر آن بر روابط و تعاملات اقتصادی و قدرت رقابت‌پذیری کلان‌شهرهای ایران</p>	(WT)
---	------

هریک از این راهبردها به‌نحوی می‌تواند حکومت‌های محلی را در تحقق این هدف یاری‌رسان باشد. در این بین استراتژی‌های محافظه‌کارانه به‌عنوان بهترین استراتژی در موقعیت و زمان فعلی پیشنهاد می‌شود که می‌تواند حکومت‌های محلی را در پیشبرد اهداف خود در بین‌المللی سازی کلان‌شهرها در عرصه رقابت‌پذیری فعلی کمک شایان توجهی کند.

نتیجه‌گیری

حکمرانی محلی در ایران برای رقابت در سطوح فراملی و مشارکت فعال کلان‌شهرها در عرصه‌های بین‌المللی، نیازمند بهره‌گیری از مفاهیم نو و برخورداری از

نگاه به آینده و رویکرد راهبردی است. به‌منظور تحقق این امر تعادل بین سطوح تصمیم‌گیری در لایه‌های مختلف حکومت (از سطوح خرد تا کلان) و سطوح تفویض اختیار در این لایه‌ها از اهمیت قابل‌توجهی برخوردار است. نقش و جایگاه حکومت‌های محلی (مدیریت شهری) در سیاست‌های کلان و محلی در رقابت‌پذیر کردن کلان‌شهرها مهم و قابل‌توجه است؛ امری که در شرایط کنونی و باوجود تلاش‌های صورت‌گرفته، همچنان به سبب ابعادی چون تمرکزگرایی شدید، ضعف مشارکت شهروندان و سازمان‌های غیردولتی، عدم شکل‌گیری سازوکارهای کامل مردم‌سالاری محلی، ضعف شفافیت، پاسخگویی و قانونمندی و...، همچنان با چالش‌های جدی مواجه است. نظام مدیریت شهری ایران که به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نمایندگان حکومت‌های محلی شناخته می‌شود باید به سمتی حرکت کند که بتواند با استقلال بیشتری در اداره امور محلی تصمیم‌گیری کند چراکه در غیر این صورت مدیریت شهری تنها مجری خواهد بود و مفهوم رقابت حتی در سطح ملی نیز جایگاهی نداشته و مدیران شهری (محلی) تنها به‌عنوان نظم‌دهنده، شناخته خواهند شد. مهم‌ترین نقاط قوت در تقویت جایگاه مدیریت شهری را می‌توان در «ثبات بالایی امنیتی در منطقه»، «شکل‌گیری شوراهای شهری و روستایی با آزادی عمل بیشتر»، «حضور فعال برخی از شهرداری‌ها در سازمان‌های بین‌المللی» و «وجود مراکز علمی-دانشگاهی متعدد در کلان‌شهرها و رشد علمی بالایی ایران در سال‌های اخیر» دانست. این در حالی است که مهم‌ترین نقاط ضعفی که برای بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها به‌دست آمده «عدم برخورداری مدیریت شهری از قدرت تصمیم‌گیری مستقل در امور سیاسی، اجتماعی، مالی و حقوقی محلی» و «عدم هماهنگی و همکاری بین بخشی (محلی، ملی و فراملی)»، «عدم شناخت مسئولین شهری نسبت به فضاهای درآمدزای بین‌المللی»، «فقدان ساختار سازمانی و قوانین مشخص حکومت‌های محلی در زمینه دیپلماسی شهری و روابط بین‌المللی کلان‌شهرها»، «کمبود منابع مالی پایدار حکومت‌های محلی و وابستگی به دولت» و «تعدد نهادهای مدیریتی در فضاهای شهری و عدم یکپارچگی در ساختار نظام مدیریتی حکومت‌های محلی» است که بالاترین ضرایب

را به خود اختصاص داده‌اند. بیشترین فرصت‌هایی که دولت‌های محلی می‌توانند برای بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها بهره ببرند، عبارتند از «موقعیت ژئوپلیتیک و جایگاه ویژه ایران در روابط منطقه‌ای»، «تغییر مقیاس رقابت سرزمینی از سطح ملی به سطح شهری و منطقه‌ای»، «وجود پتانسیل‌های تاریخی برخی کلان‌شهرها برای جذب گردشگران خارجی» و «پتانسیل استفاده از موقعیت منطقه‌ای و اهمیت همسایه‌های مشترک‌المنافع» و «فضاهای علمی-دانشگاهی با اساتید مجرب» که بالاترین ضریب را به خود اختصاص داده‌اند. مهم‌ترین تهدیداتی که متوجه مدیریت شهری در بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها وجود دارد «چالش‌های سیاسی و روابط خارجی برخاسته از سطح ملی»، «وابستگی شدید قدرت رقابت‌پذیری ایران به نفت و عدم قدرت دخل و تصرف حکومت‌های محلی در آن» و «تبلیغات ضد ایرانی شدید» است که عملکرد حکومت‌های محلی در بین‌المللی‌سازی کلان‌شهرها را تحت‌تاثیر قرار خواهد داد.

برآورد راهبردی نشان داد که در این شرایط محیطی نقاط ضعف حکومت‌های محلی بر نقاط قوت و فرصت‌های محیطی بر چالش‌ها غلبه دارد و به استناد راهبردهای پیشنهادی در این تحقیق می‌توان با هوشمندی بر استفاده از فرصت‌ها، تاحدودی بر نقاط ضعف حکومت‌های محلی فائق گردید. و در افق زمانی آینده با تکیه بر شایستگی‌ها، قابلیت‌ها، توانمندسازها و دارایی‌های موجود در تقویت عیار حکمرانی محلی و ارتقاء جایگاه کلان‌شهرها در سطح بین‌المللی همت گمارد. مدل جهانی رقابت‌پذیری شهری تنها زمانی موردبحث قرار می‌گیرد که مدیریت شهری فراملی شکل گرفته باشد؛ پس ورود به عرصه بین‌المللی و رقابت‌پذیر کردن محیط‌های محلی نیازمند ارائه آزادی‌های عمل حساب‌شده و در راستای قانون اساسی کشور به مدیریت شهری است. حکومت‌های محلی با تقویت نهادها و زیرساخت‌های اجتماعی-اقتصادی محیطی، رقابت کلان‌شهرها در عرصه ملی و بین‌المللی را ایجاد کرده و در وهله بعدی جایگاه بین‌المللی و رقابتی کلان‌شهرها را ارتقا می‌بخشند.

منابع

- اسماعیل زاده، حسن؛ کوزه گر، لطفعلی؛ علیان، مهدی و آدینه وند، علی اصغر (۱۳۹۵)، «فراتحلیلی بر پژوهش های حوزه ی حکمروایی شهری در ایران»، برنامه ریزی و آمایش فضا، دوره ۲۰، تابستان ۱۳۹۵، شماره ۲.
- آبیار، منصور؛ مسعود نیا، حسین؛ شهرام نیا، امیر مسعود و حاتمی، عباس (۱۳۹۶)، «نقش مدیریت شهری در فرآیند توسعه سیاسی، مطالعه موردی: ایران»، فصلنامه علمی-پژوهشی سیاست جهانی. دوره ششم، شماره اول، بهار ۱۳۹۶.
- احمدی پور، زهرا و میرزائی تبار، میثم (۱۳۹۷). ژئوپلیتیک شهری و تبیین مفهوم رقابت، جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، سال ۲۹، شماره ۲۰، تابستان ۱۳۹۷.
- برک پور، ناصر و اسدی، ایرج (۱۳۸۸)، «مدیریت و حکمروایی شهری»، انتشارات دانشگاه هنر، تهران.
- پورشکیبایی پدram (۱۳۸۹) اصطلاحات اقتصاد شهری، فصلنامه اقتصاد شهر، شماره ۷، ص ۱۱۷.
- توکلی، عبدالله؛ بهاره، ماه بانویی (۱۳۹۲)، بررسی رتبه رقابت پذیری کشورهای منطقه براساس شاخص های "نهادهای عمومی و خصوصی" و ارایه راهکارهایی برای ارتقای جایگاه جمهوری اسلامی ایران، دو فصلنامه علمی-پژوهشی جستارهای اقتصادی ایران، سال دهم، شماره ۲۰.
- جان پرور، محسن و قربانی سپهر، آرش (۱۳۹۷). تبیین و شناخت مؤلفه های ژئوپلیتیک شهری، فصلنامه علمی-پژوهشی جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای) سال هشتم، شماره ۴.
- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۵). اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک. مشهد انتشارات پاپلی.
- حافظ نیا، م. (۱۳۸۶). پیدا کردن معادل معانی کلمات جغرافیای سیاسی، مجله بین المللی ژئوپلیتیک، ۱ (۱۴).
- حسین پور پویان، رضا (۱۳۹۲). تبیین مؤلفه های جغرافیایی ژئوپلیتیکی روابط در مناطق ژئوپلیتیکی. فصلنامه ژئوپلیتیک- سال ۹. شماره دوم.
- خواجوی، محسن (۱۳۸۹). رقابت پذیری و مولفه های اقتصاد شهری، ماهنامه اقتصاد بازار، سال دوم، شماره نهم،

دلبری، محمد (۱۳۹۳). رقابت پذیری اقتصادی شهرها با تأکید بر عوامل مؤثر بر شاخص رقابت پذیری شهری (GUCI)، اولین همایش ملی در جستجوی شهر فردا واکاوی مفاهیم و مصادیق در شهر اسلامی - ایرانی، تهران، شرکت دیبا افق رایا، https://www.civilica.com/Paper-NCFC01-NCFC01_098.html

رفیعیان، مجتبی و فرحزاد، مریم (۱۳۹۴) رقابت‌پذیری کلان‌شهرها در عرصه‌های فراملی با تأکید بر کلان‌شهر تهران، موسسه عالی علوم و فناوری خوارزمی، اولین کنفرانس بین‌المللی علوم جغرافیایی

شاه آبادی، ابوالفضل و عبدالله پورجوان. (۱۳۸۹) «حکمرانی، رقابت‌پذیری و رشد اقتصادی کشورهای منتخب». راهبرد توسعه، شماره ۲۲

شهیکی تاش، محمد نبی؛ محمودپور، کامران و محسنی، حدیثه (۱۳۹۴)، بررسی عوامل تأثیرگذار بر شاخص رقابت‌پذیری کشورهای با تأکید بر اقتصاد ایران، مجله علمی ترویجی سیاست‌های مالی و اقتصادی

ضرابی، اصغر و محبوب‌فر، محمدرضا (۱۳۹۲)، «کاربرد مدل swot-qspm در تدوین استراتژی توسعه گردشگری شهر کاشان»، مجله علمی-پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی، دوره ۳، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۲، ص ۳۷-۵۸.

علی‌اکبری، اسماعیل؛ خدادادکاشی، فرهاد و کماسی، حسین (۱۳۹۷) «ارزیابی رقابت‌پذیری اقتصادی کلان‌شهرهای ایران»، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۸، شماره ۲۹.

کاظمیان، غلامرضا؛ صالحی، اسماعیل؛ ایازی، سیدمحمدهادی؛ نوذرپور، علی؛ سعیدی رضوانی، نوید؛ ایمانی جاجرمی، حسین و مجید عبدالهی (۱۳۹۲) مدیریت شهری، جلد اول، انتشارات تپسا

کمانرودی کجوری، موسی؛ کرمی، تاج‌الدین و عبدی، عطاالله (۱۳۸۹)، «تبیین فلسفی-مفهومی جغرافیای سیاسی شهر»، فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، پاییز شماره ۱۹.

کارگر سامانی، امیر؛ اسدالله، کردنایج؛ خداداد حسینی، حمید و موسوی شفقایی، مسعود (۱۳۹۳)، «تأثیر رقابت‌پذیری شهری بر رقابت‌پذیری ملی»، چشم‌انداز مدیریت بازرگانی، شماره ۲۰-زمستان ۱۳۹۳، ص ۱۲۳-۱۲۹.

میرحیدر، دره (۱۳۸۰). مبانی جغرافیای سیاسی. چاپ هشتم. تهران. انتشارات سمت.

مقیم، محمد (۱۳۷۷)، «سازمان و مدیریت رویکردی پژوهشی»، تهران، نشریه ترمه.

مقیم، محمد (۱۳۸۲)، اداره امور حکومت‌های محلی مدیریت شوراهای و شهرداری‌ها، انتشارات سمت

نجاتی حسینی، سید محمود (۱۳۹۰) سیاست شهری و دیپلماسی شهری، جامعه‌شناسی تاریخی دوره ۳، شماره ۲.

Chung Man Tsui, AlSyyad Nezar (2011) A History of Dispossession: Governmentality and the Politics of Property in Nanjing, 1927 – 1978,

University of California, Berkeley

- Faraji S. J., Jafari nozar M. & Arash M. (2019) The analysis of smart governance scenarios of the urban culture in multicultural cities based on two concepts of “cultural intelligence” and “smart governance”, *Geojournal*, DOI: 10.1007/s10708-019-10074-6
- Graham, Stephan, (2004). *Cities, War and Terrorism: Towards an Urban Geopolitics*, Oxford: Blackwell, P 24.
- Hall, P. (2005). "The World's Urban Systems: A European Perspective", *Global Urban Development*, Vol .1.
- Kargar Samani, A.(2015): *Developing a Model for Urban Competitiveness, Regarding Good Urban Governance Indexes in the Context of Globalization*, Tarbiat Modares University, the Degree of Doctor of Philosophy (Ph.D) in Strategic Management
- Mark, M.; Katz, B; Rahman, S.; Warren, D. (2008). "MetroPolicy: Shaping A New Federal Partnership for a Metropolitan Nation"(PDF). *Brookings Institution*. pp. 4–103.
- Pacione, M. (2005). *Urban Geography: A Global Perspective*. New York: Routledge.
- Pluijijm R.v.d. and Melissen J. (2007) *city diplomacy: the expending role of cities in international politics*, the Hague, Netherlands institute of international relation Clingendael. Clingendael Diplomacy Papers No. 10. ISBN-13: 978-90-5031-116-8.
- Sassen, S. (2001). *The Global City: New York, London, Tokyo*, Princeton University Press.
- Taylor, Marcus (2010), “Conscripts of Competitiveness: culture, institutions and capital in contemporary development”, pages 561-579.
- Viltard, Y., Bernard, H., (2017) *The Unstoppable Internationalization of Cities and Regions. Issues - Trends – Prospects. Highlights of the symposium*
- Schwab k. (2019) *The Global Competitiveness Report 2019*, World Economic Forum, ISBN-13: 978-2-940631-02-5.
- Warf B. (2007) *Time-space compression historical geographies*, DOI: 10.4324/9780203938058
- <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-competitiveness-ranking-2019/>